

KULTŪRA

MENAS ✨ LITERATŪRA ✨ MOKSLAS

Linksmybės ir liūdnybės

Socialiniame tinkle vos neįsivėliau į ginčą apie linksmynes ir liūdnybes. Parašiau, kad linksmi žmonės dažnai tokiais tik apsimeta, o jų linksmybės neretai yra vulgarios, lėkštos, paviršutiniškos ir visai nelinksmos. Paprastas liūdesys ar netgi lengvas kartėlis už tokias linksmynes yra kur kas pozityvesnis ir vertingesnis žmogaus sielai ir jo intelektui.

Bet neįsivėliau į tą ginčą, ir ačiū Dievui. Na kam šito reikia? Ar aš nežinau, kas yra juokas, kuris suvirpina širdies gelmes ir išspaudžia katarsio ašaras? Ar man nepažįstamas liūdesys, kuris veria širdį ir užima kvapą – atrodo, kad tuoj nuskęsi lediniame vandenyje? Ar viltis, kuri gimsta su kiekvienu saulės patekėjimu, man yra tuščias žodis? Ar skausmas, kuris atrodo nesibai gijantis, baigiasi, ir būtent tada, kai to nesitiki?..

Juk turbūt mes visi tai žinome, pažįstame, atpažįstame. Ir tai yra mums brangu, nes visa tai – ir liūdesys, ir juokas, ir viltis, ir skausmas – ir daro mus žmonėmis, sugebančiais suprasti ir atjausti vienas kitą.

Tai kodėl gi dabar nei iš šio, nei iš to reikia visa tai supriešinti? Teigti linksmynes ir sakyti, kad liūdentys žmonės yra kvailiesni ir kažko nesupranta. Norėčiau sakyti, kad būna ir atvirkščiai, kai liūdentys bando kitus priversti liūdėti ir kankintis, bet, deja, negaliu, nes tendencija vis dėlto krypta į tą pusę, kurioje plačiai šypsomasi ir juokiamasi, tačiau ir tos šypsenos, ir juokas yra netikri, suvaidinti, skirti apgauti akiai. Ir tie žmonės, kurie plačiai šypsosi, nėra linksmi iš tiesų – jie tik vaidina.

Kaip rašė G. K. Chesterton, mūsų neturėtų apgauti „linksmumo religija“ – šypsena neretai tėra priedanga ir gali slėpti ir didžiausią niekšybę, ir melą, ir veidmainystę. Bekvatodamas gali ir žmogų nužudyti, ir į akis pameluoti. O C. S. Lewis rašė apie juoko rūšis – viena pačių populiariausių šiandien būtų lengvabūdiški tauškalai, juokeliai, kuriems nereikia ypatingų intelekto pastangų ir netgi humoro jausmo. Va mėtai sau *bajeriukus*, ir atrodai sau ir kitiems labai *cool*. Nors tikras humoras niekaip nesusijęs su neva juokingų žodžių srautu, kuris pilasi iš kiekvienos vidutinybės lūpų – juokas gimsta iš nesumeluotos autentikos, o kartais netgi iš skausmo, iš kartėlio. Ne veltui klasikas sakė – žmogau, juk juokiesi ne iš ko nors kito, o iš savęs!..

Taigi kam žmogų, kuris netrokšta su visais makaluotis mugėje ar vakarėlyje, kuriame pilna žvaigždžių su plastikinėmis šypsenomis, vadinti vien kankintis trokštančiu degeneratu?.. Jeigu jis nedžiūgauja su visais, o žiūri kažkur į tolį, sučiaupęs lūpas – jis gal visai ne liūdi, o mąsto? Ar mąstymas irgi yra tokia pat blogybė, kaip liūdesys?..

Man labiau patiktų būti mąstančiu, o ne besilinksminančiu žmogumi. Nes ir juokas, ir džiaugsmas visų pirma yra proto ir sielos būsenos, o ne fiziologinė reakcija.

Renata Šerelytė

Romualdo Rakausko nuotr.

METAMORFOZĖ

Jisai pasikeičia migloj,
Šakom pavirsta jojo rankos,
Jo šaknys – praeity gilioj,
Jo lapais šlama vėjai tvankūs.

Nesigailėdamas visai
Žolėm pavirtusios gyvybės,
Į dangų veržiasi jisai,
Kur paukštis supasi pakibęs

Rugsėjo saulės spinduly,
Geltono skliauto liūdesy,
Kur verkia vasara šviesi,
Kur žiba ašara tyli.

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Linksmybės ir liūdnybės • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Fotografas, panašus į rašytoją • **4-as psl. Vitalius Zaikauskas.** Operos teatro vadovas J. Sakalauskas: „Lietuvos publika neabejotinai nusipelnė girdėti garbiausius pasaulio dainininkus“ • **5-as psl. Astrida Petraitytė.** Smagūs atradimai Vilniuje ne itin smagiame kontekste • **6-as psl. Algis Vaškevičius.** „Keliantys muzikantai“ – trijų šalių meno ir muzikos mylėtojų • **7-as psl. Astrida Petraitytė.** Atsivėręs pasaulis. Ištrauka iš knygos • **8-as psl. Renata Šerelytė.** Lelijų rekviem/ Skaitytojų atsiliepimai

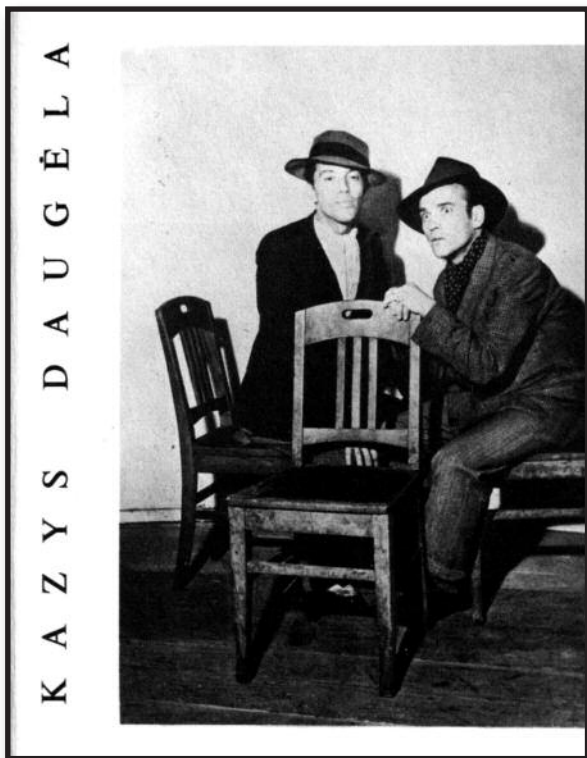
Kitame numeryje: Nauja Sandro Avizienytės knyga „Psichopatija“ • Rimti ir nerimti vasaros skaitiniai

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Fotografas, panašus į rašytoją

Kazio Daugėlos fotografijos, www.naftalinas.lt

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Šiauliečiai turi išskirtinę galimybę dažniau nei kiti grožėtis fotomenininko Kazio Daugėlos (1912–1999) darbais – tenykščiame Fotografijos muziejuje jų apie 4 tūkstančius.

Jaučiu pareigą plačiau prisiminti šią garbingą asmenybę – kai Lietuvoje lankėsi 1998-aisiais, tame muziejuje labai netikėtai buvau pagerbtas Kazio Daugėlos vardo kultūros premija. Viešai įteikęs voką su doleriais, pasakęs tokiai progai keletą svarbių sakinių, mecenatas pažymėjo, jog tokia premija yra pasiryžęs kasmet pagerbti šito vertus Lietuvos kultūros žmones. Likimas taip sudėliojo, kad likau pirmuoju ir vieninteliu laureatu.

Žymaus užatlantėje gyvenusio fotomenininko K. Daugėlos pavardę vyresniosios kartos tautiečiai buvo įsidėmėję iš prieškario metų. Jo profesija – inžinierius kultūrtechnikas. Gimęs Radviliškyje kilmingų dvarininkų šeimoje, baigęs Šiaulių berniukų gimnaziją, 1936 m. aukštąjį mokslą įgijo Vienoje (Austrija). Kaip fotografas buvo pripažintas 1939-aisiais II didžiajame tarptautiniame „Rolleiflex“ fotografijos konkurse Vokietijoje. Iš 35 000 fotografijų jo atsiųstoji laimėjo penktąją vietą.

Tai – fotomenininkas, ne tik turėjęs Dievo dovaną, bet ir savą filosofiją: „Fotografas yra panašus į rašytoją, kuris pagal savo norą ar sugebėjimus gali parašyti tikslų aritmetikos vadovėlį arba... fantastinį romaną“. Neabejotina, jog jis priklausė pastariesiems. Neįkainojamas K. Daugėlos archyvas, kurio vertė kyla kasmet.

Fotografija, nors buvo pasiekta didelių aukštumų, laimėta dešimtys garbingų tarptautinių apdovanojimų, – ne vienintelis hobis. K. Daugėla išėivijos žurnaluose ir laikraščiuose rašė recenzijas apie fotografiją, amerikietiškiems laikraščiams – Lietuvos temomis. Be to, dainavo dviejuose choruose (žmonos operos solistės Stasės įtaka?).

Įdomi buvo K. Daugėlos reakcija, pasiūlius pokalbiui gyvenimo, likimo ir kūrybos temą. Jis net šiek tiek pyktelėjo. Kuo, girdi, turėčiau būti, kad galėčiau atsakyti į tuos klausimus – filosofu, poetu, politiku, pamokslininku? Pasiguodė esąs tik eilinis inžinierius žemėtvarkininkas, „iškeptas“ tokioje mokykloje, kur sausas matematikos mokslas diriguoja konkrečiam gyvenimui. Tačiau ir pats pripažino: „sautoje“ inžinerinėje profesijoje atsiranda plyšių. Nepaisant konkrečios matematinės galvosenos, tartum yla iš maišo

„išlenda“ jautri reakcija į žmones, su kuriais bendrauji, aplinką, kurioje gyveni. K. Daugėla sakė per ilgą savo amžių išmokęs atskirti draugiškumą nuo keršto, gerumą nuo neapykantos, dosnumą nuo šykštumo.

Tartum iš seno filmo neretai grįžta vaizdai, pasikartodami su visomis smulkmenomis.

I

K. Daugėla pasakoja:

– Buvo 1938 metai. Kažkur, tarp Kertuojos ir Lakajų ežerų, už Molėtų, trumpa žiemos diena skubiai temo. Nuo ledo matuodamas ežero gylius, nepagalvojau, kad iki mano kambarėlio Molėtų šaulių namuose apie dešimt kilometrų. Darbininkus atleidęs anksčiau, šliaužinėdamas ledu, pasukau į ežero krantą. Už puskilometro, po tamsiais medžiais spingsėjo silpnas žiburėlis. Ten, pamaniau, rasiu nakčiai prieglaudą.

Namelio duris pravėrė senutė.

– Matininkas! – sušuko nusigrėžusi į vidų.

Pora vaikiškėčių, įvilktų į naminius rūbus, atskubėjo prie durų. Nuo šiurkščių lentų stalo pakilo jauni vyras ir moteris.

– Sutemo, – aiškinu. – Ar neturėtumėt kambarėlį vietos nakčiai?

Trumpas sumišimas. Šeimininkė skubiai nubraukė nuo stalo trupinius, bobutė, nusišluosčiusi rankas į prijuostę, sudraudė vaikus, kad nelįstų prie svečio.

– O kaipgis, žinoma, ponaiti. Pabūsi su mumis iki rytojaus, – patikino senutė.

Maža žibalinė lempikė apšvietė šiurkščių rastų sienas su keliais šventųjų paveikslais. Ant plūktos molio aslos viename pasienyje stovėjo plati lova su keliom pagalvėm, o prie kitos sienos – siauras guolis, uždengtas senais skrebučiais. Nuo viryklės su keliais pri-dengtais puodais sklido maloni šiluma.

– Tu turbūt būsi sušalęs ir nevalgęs per visą dieną? – kamantinėjo senutė. – Štai puode karštos bulvės, o rūgusio pienelio – pilna puodyne.

Manęs raginti nereikėjo. Mačiau, kad senutė, semdama rūgusį pieną, nepašykstėjo gelsvos grietinės, o jaunoji šeimininkė prikrovė garuojančių bulvių dubenį.

Susėdome prie stalo. Valgiau pasigardžiuodamas, o visa šeima stebėjo mane susidomėjusi.

– Ką veikiu šaltą žiemos dieną ant ledo? Matuoju ežero gylius. Kad žinočiau, kur lydekos gyvena... – atsakiau į klausimą.

Pokalbis nukrypo į naujakurių šeimos rūpesčius. Sužinojau, kad kluonas su tvarteliu gyvuliams buvo

Kazys Daugėla. Šeimos norma, Kemptenas, 1945–1949

Kazys Daugėla, parengęs savo archyvą siuntą į Lietuvą, 1992

pirmiausia pastatytas, o ši trobelė vėliau suremta. Šulinio nereikia kasti, ežero švarus vanduo čia pat po kojomis. Darbo iki valiai didokame smėlėtame sklype, kurio už jokių pinigų nemainytų į namus su patogumais mieste. Pasigyrė turį pulkėlių vištų, dvi pie-ningas karves, telyčią ir stiprų arklį. Šiai mažai bandai pašaro užteks. Molėtų pieninė tolokai, galėtų mokėti už pieną daugiau, bet už gautus litus nusiperka cukraus, žibalo, užsimoka malūnui už malimą, kartais vaikams po saldainiuką ir riestainį parveža.

Šaltoje kamaroje ant lentynų sudėti dideli duonos kepalai kvepėjo ajerais. Ežero bangų teskenimas į krantą migdė mane, gulintį po pūkuotom duknom.

Iš ryto pabudau pajutęs griekinių blynų kvapą. Šeimininkai šėrė gyvulius, vaikai dar vartėsi lovoje, o bobutė laukė manęs su lėkste blynų, užpiltų rūgščia grietine ir spirgučiais...

Naujakurių šeimą aplankiau ir vasarą. Pasi-sveikinome prie tos pačios pakrypusios pašiūrės džiaugsmingai, nuoširdžiai – kaip seni pažįstami. Vaikai pajuto, kad žiemos svečias nebus pasirodęs tuščiomis. Gavę po sauja saldainių, pasklido krykštaudami. Jaunieji ūkininkai didžiudamiesi parodė rietuves sijų ir lentų. Jau sutarta su meistrais. Naujas namas bus bent dukart didesnis už pašiūrę!..

II

K. Daugėla su tokiu įkvėpimu pasakoja, kad nesinori tikėt, jog tai ir viskas, kas širdin įkrito iš tų tolimų 1938-ųjų. Taip ir yra:

– 1992 metais nuvažiaavęs Lietuvon aplankiau Molėtus. Pažįstamų ežerų bangos taškėsi į krantus. Tarp aukštų pušų driekėsi nepažįstami siauri keliukai su išlindusiom gumbuotom mašinų nutrintom šaknim. Pasiteiravęs apie šeimą, su kuria susipažinau 1938-aisiais, išgirdau trumpą atsakymą: „Jie dar ne-grįžo iš Sibiro...“.

– Su didele meile visada pasakojate apie gimtinę. Koks ryškiausias vaikystės prisiminimas?

– Mūsų namo Radviliškyje, kuriame gimiau, lan-gai žvelgė į akmeninę kapų sieną Šeduvos (vėliau – Maironio) gatvėje. Kitoje namo pusėje, už kiemo tvoros ligi pat žaliuojančios girios, tęsėsi plynas laukas. Vieškelį į Šeduvą vokiečiai išklėjo storomis lentomis, nes gatvėje prie kapų sienos suvešėjusių aukštų kaš-tonų pavėsyje telkšojo neišbrendamas purvas. O mūsų svetainėje (buvo 1919 metų ruduo) apgyvendino bermontininkų pareigūną. Surinkęs kieme išmėtytus lentgalius, jis kalinėjo dėžes ir krovė į jas už mar-kės turgelyje pirktą maistą, rūbus ir rakandus. Vieną dieną, kai nuo Šeduvos ir Karčiamų pasigirdo artėjančios lietuvių kariuomenės šūviai, jis nuplėšė mūsų pianino dangtį, supjaustė į gabalus ir, užkalęs skrynias, iškeliavo.

Atkelta iš 2 psl.

Bet mums nebuvo kada džiaugtis. Bermontininkų dalinys, ištūmęs į mūsų kiemą didelę patranką, pradėjo dundinti į Karčiamų kaimo pusę. Iš ten, kulkosvaizdio salvėmis pliūptelėję, atsiliepdavo lietuviai. Kai po pirmųjų šūvių mūsų virtuvės langai išbyrėjo, mama pašaukė kaimyno pusbernį: „Lėk su vaiku į kitą miestelio pusę, aš dabosiu namus!“

Patvoriais sekiau pusbernį, su kiekvienu kieme paliktos patrankos šūviu prikluodamas prie žemės. Pagaliau, pasiekę bažnyčios šventorių, nutarėm atsipūsti varpinėje. Mūrinėje pamatų sienoje tamsavo praviros durys. Vidaus prietemoje garsiai poteriaudama judėjo senutė. Šiurpas mus abu nukratė, kai pamatėme suguldytus ant grindų keliolika lietuvių karių, žuvusių kautynėse. Vėliau jie buvo palaidoti Šeduvoje.

– Kokia prieškarinė Lietuva Jūsų nuotraukose?

– Profesija suartino mane su Lietuvos žmonėmis. Susipažinau su jų rūpesčiais ir džiaugsmiais, su papročiais, paveldėtais nuo neatmenamų laikų, ir su kraštovaizdžio nuotaikinga romantika, kurios nemažai ir nuotraukose.

– Amerikoje neteko keisti profesijos?

– Ne, neteko... O fotografija buvo ir liko svarbiausiu laisvalaikio užsiėmimu. Nebuvau nustojęs fotografuoti net Vokietijoje, nors apie kokį nors dalyvavimą parodose už stovyklos ribų ir negalvojau.

– Parodos – tai irgi istorijos?

– Amerikoje nuo 1952 metų priklausau „Photographic Society of America“ (PSA). Ši organizacija yra subūrusi mėgėjus ir profesionalus fotografus, kurie dalijasi ekspertų patarimais ir pamokymais. PSA sudaro sąrašus ir aprobuoja aukšto standarto tarptautines parodas visame pasaulyje. Panaši organizacija, kuriai priklauso kai kurie iškilūs Lietuvos fotografai, egzistuoja Europoje. Jos pavadinimas – „Federation Internationale De L'art Photographique“ (FIAP).

Istojęs į PSA, pradėjau naudotis dvigubom tos organizacijos paslaugom: mano nuotraukų įvertinimu ir dalyvavimu tarptautinėse parodose. Ruošdamas nuotraukas parodai, abejoju dėl jų vertės. Tokias nuotraukas siunčiu PSA ekspertui, kuris gali „šedevrą“ pagirti, pataisyti, o kartais pataria pasinaudoti šiukšlių dėže.

Dalyvavimas tarptautinėse parodose – iššūkis fotografui. Pažiūrėjęs į savo kartoteką, matau, kad per 40 metų esu siuntęs nuotraukas į 165-ias PSA aprobuotas tarptautines parodas. Rezultatai? Nuo aukso medalio, įvairių taurių, pažymėjimų iki... nieko.

Iš gaunamų parodų katalogų sužinau, kur ir kokio pajėgumo fotografai gyvena. Kraštovaizdžio fotografijoje nepralenkiami Honkongo ir Taivano meistrai. Austrų darbų rasi beveik visose parodose. Švedai, belgai, liuksemburgiečiai, reiklūs savo darbams, pasižymi FIAP parodose. Lietuvos fotografai taip pat užima garbingas vietas. Kanadiečių parodose jaučiamas tradicinis konservatyvumas, paveldėtas iš senesnių kartų fotografų organizacinės veiklos. Argentinos parodose dominuoja kompozicinis modernizmas. Lenkai veržiasi į fotografijos meno pasaulį, nevengdami ekstremizmo parodų, kuriose tik nuogas kūnas demonstruojamas. Tuo tarpu Pakistano parodų taisyklėse pabrėžtinai pasakyta, kad nuogo kūno nuotraukos nepriimtinos.

Paklaidžiojęs po kai kurias tarptautines parodas, grįžtu prie lietuviškųjų. Budrio lietuvių archyvas Čikagoje nuo 1972 metų rengia fotografijų parodas, kuriose dalyvauja išeivijos, o pastaraisiais metais ir Lietuvos fotografai. Visoje dvidešimtyje parodų esu pasirodęs. Į jas buvau kviestas kaip „iškilėnis fotomenininkas“, laimėjau aštuonias pirmąsias, keletą antrųjų premijų. 1988 metais su pirmąja individualia paroda nuskridau į Kauno fotografijos galeriją, o 1990-aisiais dalyvavau bendroje lietuvių išeivių fotografijų parodoje Vilniuje.

– Didelis Jūsų archyvas?

– Savo fotografinėje bibliotekoje turiu apie šimtą metraščių, didesnių katalogų, žymesnių meistrų albumų, vadovėlių fotografijos temomis. Šiaulių fotografijos muziejui esu nusiuntęs dvidešimties tomų fotografijos enciklopediją ir apie dvidešimt knygų. Nerimauju pažvelgęs į savo negatyvų rinkinius. Mažame prieškarinės Lietuvos rinkinyje (apie 600 negatyvų), atmetus asmenines fotografijas, lieka vos šim-

tinė vertingesnių nuotraukų, kurias esu rodęs parodose ir spaudoje. Stovyklinio gyvenimo rinkinyje turiu apie 1 200 negatyvų. Didžiausiam rinkinyje (per 20 000) sukaupiti Amerikoje padarytų nuotraukų negatyvai. Dirbdamas inžinieriumi statybose, keturis dešimtmečius jas ir fotografavau. Mėginsiu ir tam rinkiniui Lietuvoje surasti prieglaudą: vaizdine informacija apie statybas Amerikoje galėtų pasinaudoti specialistai.

– Jūsų archyvuose yra beveik visų išeivijos meno žmonių portretai, užfiksavote daug su jais susijusių nepakartojamų akimirkų. Būtų įdomu išgirsti vieną kitą įdomesnę epizodą, kaip tos nuotraukos gimė.

– Didžioji išeivių, apleidusių Vokietijos stovyklas, dalis buvo išlaipinta rytiniame Amerikos pakraštyje, New Yorko uoste. Iš ten jie pasklido po visą Ameriką. Daug išeivių, tarp jų ir intelektualų, apsigyveno mano kaimyniniame Bostono mieste. Greitai visi susipažinome ir susidraugavome. Intymesnis ryšys su Bostono intelektualais užsimezgė 1985 metais. Tada Budrio lietuvių fotoarchyvas Čikagoje rinko nuotraukas 14-ajai metinei parodai „Lietuvio portretas“. Parinkau nuotraukas iš savo senesnių negatyvų ir papildžiau rinkinį 1985 metų portretais, aplankęs pasirinktus „modelius“.

Užtikęs kompozitorių Jeronimą Kačinską namuose, mėginau jį pasodinti prie pianino su gerai apšviestom Beethoveno gaidom. Keisdamas šviesas, pyškinau aparatu iš visų pusių ir mačiau, kad kompozitorius pozuodamas negalvoja apie muziką, o tik su-

Kazys Daugėla. Naščiai

sirūpinęs, kaip įtikti fotografui. Pravėręs kambario duris tariau: „Profesoriau, jūs – klasės tarpdury. Studentai jūsų laukia!“ Atsistojo kompozitorius tarpduryje su pluoštu gaidų rankose. Žvilgsnis tiriantis. Ta nuotrauka pateko į parodą.

Fotografuodamas poetą Stasį Santvarą turėjau rasti tinkamą foną ir šviesų kryptį. Jis prieškariniais laikais susipažinęs su teatru ir vaidyba, mokėjo puikiai pozuoti ir noriai tai darė.

Filosofą Juozą Girnių užtikau prie rašomojo stalo, apsikrovusį popieriais ir knygomis. Jis skendo pypkutės dūmuose, kurie, apšviesti prožektorių, spindėjo tartum debesėliai. Po kelių nuotraukų dūmuose paprašiau pozuotoją prieiti prie knygų lentynos. Iš ten ištraukiau storoką tomą, įbrukau jam į rankas tardamas: „Susipažinkite, profesoriau, su senu pažįstamu“. Nuo knygos apdaro žvelgė stambios raidės: „Imanuelis Kantas“. Gerai, kad padariau nuotrauką be pypkės ir be dūmų. Čikagos parodoje gavau pylos ne už blogą fotografiją, bet už rūkymo propagavimą.

Buvusį Šiaulių miesto burmistą Jackų Sondą (Sondeckį) ir rašytoją Antaną Gustaitį radau sename raudonų plytų name pietinio Bostono Brodvėje. Užrašas ant grotuoto lango stiklo sakė, kad tai – savitraščio „Keleivis“ redakcija, administracija ir spaustuvė.

A. Gustaitis, papsėdamas cigaretę, barškino senos mašinėlės klavišus. J. Sonda ant didelės metalinės

plokštės stumdė raides mažų kišeniniu peiliuku. Pokalbis su Gustaičiu lengvai mezgėsi. Jo platų šypsnį lydėjo taiklios pastabos, kuriose gyvenimiškos problemos buvo sprendžiamos su aštraus humoro doze. Anksčiau rašytoją buvau fotografavęs prie knygų lentynų. Šį kartą aparatas „sugriebė“ iš už sienos kampo išlindusią pusę veido, padabinto plačia šypsena ir vešliu žilstelėjusių plaukų kuokštu.

Vos ižengęs į patalpą, žinojau, koks bus J. Sondas portretas. Vienos krypties prožektoriaus šviesa krito ant grubių, dažais suteptų rankų ir metalinių raidžių, stumdomų į laikraščio skilties žodžius. Ši fotografija, apkeliavusi kelias tarptautines parodas, pateko į J. Sondas sūnaus dirigento Sauliaus Sondeckio rankas. Jo komentaras: „Ta nuotrauka man daugiau pasako apie tėvą negu ilgi aiškinimai“. Kitą šio nepaprastos tolerancijos žmogaus asketišką veidą parodžiau spalvotoje nuotraukoje tamsiai raudonų plytų fone.

Su Faustu Kirša, mirusiu Bostone 1964 metais, artimesnės pažinties neužmezgiau. Žinojau, kad jis yra idėjos ir minties poetas, santūrus su svetimais. Žvartbioje šviesoje, tamsių knygų lentynų fone jo kilnus veidas dvelkė ramybe.

Dailininkas Viktoras Vizgirda savo namo erdvioje studijoje pats pasirinko vietą portretui ir pozą. Užsimetęs dažuotą darbo chalatą, jis atsistojo su palete rankoje tarp nebaigtų paveikslų, įvairaus didumo rėmų ir daugybės pasišiaušusių teptukų. Paprašiau, kad šviečiantį viršugalvį pridengtų plačiakrašte skrybėlė ir pradėjau derinti apšvietimą.

Enciklopedijos leidėją Juozą Kapočių gerokai pavarginau. Jo mažas darbo kambarėlis lietuvių piliečių klubo name buvo apkrautas popieriais, knygomis ir spaustuvės mašinomis. Puikus fonas leidėjo portretui, pagalvojau ir pradėjau dėti en-ciklopedijas, švytuoti šviesomis, kurias nusimanydamas kilnojo mano portretinių seansų palydovas inžinierius Antanas Girnius. Išpyškinau porą filmų ir pajutau, kad jokia poza nebūsiu patenkintas. Praslinko valanda. Mačiau, kad Kapočius pavargo. Užsidėgė cigaretę, išpylė į puoduką kavos, bet buvo nuolankus fotografui. Dar vienas mygtuko spustelėjimas ir Čikagos parodoje pakibo premijuota nuotrauka: sėkmingiausio, bet jau pavargusio išeivijos leidėjo portretas.

– Kas suformavo Jūsų – fotomenininko – pagrindinius principus? Turėjote sektiną pavyzdį?

– Fotografija pradėjau domėtis, studijuodamas Vienoje. Ten matyta belgo foto meistro Leonardo Misonne paroda apstulbino. Jo nuotraukose nebuvo matyti nei liūdesio, nei skurdo. Tai buvo nepaprasto vaizdingumo kūriniai, kažkas tarp tapybos ir fotografijos. Juose Misonne savo vaizduotę išreiškė tobulu laboratoriniu darbu.

Dabar, žvelgdamas atgal, galvoju, kad aš žavėjimuisi Misonne darbais buvau paruoštas! Kai dvylikametis lankiau Radviliškio geležinkelio progimnaziją, mano brolis Vladas studijavo Dotnuvos žemės ūkio technikume. Šventėms grįžęs į namus, jis man palikdavo litą, už kurį jam turėdavau miesto knygyne nupirkti po penkis centus kainuojančių atvirukų – Maskvos Tretjakovo galerijos šedevrų menkos kokybės bespalviame popieriuje. Tada nežinojau dar, kas yra kompozicija ar mintis meno kūrinyje, bet, brolio padedamas, pradėjau suprasti, kas yra „gražu“.

Su tuo „supratimu“ gyvenu. Savo nuotraukomis, kurios buvo priimtose ir premijuotos tarptautinėse parodose, niekuomet nebuvau visiškai patenkintas. Jutau, kad, pasirinkdamas savo temas, esu tik silpnas medžiotojas to meno, su kuriuo buvau supažindintas vaikystėje.

– Žinau, kad artimai buvote pažįstamas su rašytoju Antanu Škėma. Ar bičiuliai yra turėję įtakos Jūsų kūrybai?

– Per kelis vaikystės metus suolo draugas A. Škėma mane įtikino, kad žmogus, plėsdamas vaizduotę iki fantastiškų ribų, gali praturtinti ir kasdienybę. Mano kuklūs kūrybiniai laimėjimai prasidėjo prieškarinėse parodose Lietuvoje. Susipažinęs su Povilu Karpavičiumi, užsikrėčiau jo kūrybiniu entuziazmu. Pradėjome drauge gaminti „šedevrus“ primityvioje žemės ūkio ministerijos laboratorijoje, derindami daugias debesų formas su lietuvišku kraštovaizdžiu, daug kalbėjome apie modelius, kurie tik mūsų vaizduotėje egzistavo. Lenktyniavome parodose ir bendradarbiauome iki jo mirties...

Operos teatro vadovas J. Sakalauskas:

„Lietuvos publika neabejotinai nusipelno girdėti garsiausius pasaulio dainininkus

Pristatytas naujasis LNOBT sezonas

Vitalius Zaikauskas

Šimtas Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) sezonas baigėsi staiga – užklupo COVID-19 pandemija. Nutrūko visi sumanymai, visi planai, didžiulės investicijos, liko ant siuvėjų stalų nebaigtos siūti prašmatnios suknelės ir frakai, džiūvo iki galo nesukurtos dekoracijos, nutilo repeticijų salės... Neįvyko labai laukto operos meno šedevro Geatano Donizetti „Ana Bolena“ ir Adolphe Adam baleto „Žizel“ premjeros, anšlaginiai Giacomo Puccini „Turandot“ ir „Bohema“ spektakliai.

Sezonas buvo uždarytas netradiciškai – koncertu tuščioje žiūrovų salėje. Tačiau jį buvo galima ste-

Atsisveikinimo su nelauktai užsibaigusiu teatro sezonu koncerte – ištraukos iš būsimųjų premjerų („Ana Bolena“)

bėti realiu laiku internetu šio teatro tinklalapyje, „Facebook“ ar „YouTube“ platformose. Ją žiūrėjo daugiau nei 4 tūkstančiai teatro gerbėjų, būdami karantine savo namuose.

Tačiau dabar dainininkai ir baleto šokėjai pasirošę su žiūrovais susitikti gyvai. Netrukus prasidėsiantis sezonas bus ypatingos spalvos – šimtas Lietuvos Operos teatro sezonas. Gruodžio 31 dieną, lygiai kaip ir prieš šimtą metų (1920 m.), po keliolikos metų pertraukos Naujuosius metus bus galima sutikti operoje „Traviata“.

Operos meno vadovas ir dirigentas Sesto Quatrini pasakoja, kad G. Donizetti opera „Ana Bolena“ ne taip dažnai statoma opera visame pasaulyje dėl vokalinių ir instrumentinio sudėtingumo, todėl tai bus klasikinis pastatymas, tačiau tikrai ne senamadiškas, o labai įdomios stilistikos. Ši opera Lietuvoje dar niekad nebuvo statyta.

Pastatymas Vilniuje turės dvi sudėtis: vienoje dainuos vien tik Lietuvos atlikėjai, o antroje – su kviestiniais dainininkais. Tai visame pasaulyje labai laukiama Milano ir Veronos operos teatrų primadona sopranas Francesco Sasso ir tenorai Mikaelo Angelini ir Deniz Leone.

Lietuviškoji sudėtis – Joana Gedmintaitė, Liudas Mikalauskas, dabar labai retai Lietuvoje girdima Justina Gringytė ir kt.

G. Verdi „Traviata“, pasak kūrėjų, bus ypatingo grožio spektaklis. Jį kurs labai sparčiai kylanti ne tik Europos, bet ir pasaulio italų režisūros žvaigždė Fabio Ceresa. Jis šiam pastatymui atsiveža savo talentingą itališką komandą. Joje – labai įžymus kostiumų dizaineris Paipa Leia.

Kaip teigia teatro generalinis direktorius Jonas Sakalauskas, šis sezonas išsiskirs dar viena ypatybe – bandymu į Vilnių susigrąžinti Lietuvoje retai girdimus, bet užsienyje labai gerai žinomus ir aukštai vertinamus dainininkus.

Šio pastatymo muzikos vadovas, LNOBT vyriausiasis dirigentas Ričardas Šumila pasididžiudamas sakė, kad Alfredo partiją premjeroje atliks pasaulyje ži-

nomas lietuvių tenoras Edgaras Montvidas, o ryškių Violetų premjeriniuose spektakliuose bus ne viena. Kol kas jų pavardės neatskleidžiamos.

„Būsimojo sezono spektakliuose išgirsime ne tik E. Montvidą, bet ir Asmik Grigorian, Justiną Gringytę, Kostą Smoriginą. Jau antrą sezoną iš eilės mums sėkmingai pavyksta susigrąžinti į LNOBT sceną ryškiausius lietuvių talentus. Ateityje tikimės sulaukti ir Aušrinės Stundytės bei Violetos Urmanos pasirodymų“, – kalbėjo R. Šumila.

Dar vienas itin svarbus šimtojo sezono muzikinis akcentas – 2021 m. sausio 13-ąją, Laisvės gynėjų

dieną teatre skambės melomanų mėgstamas G. Verdi „Requiem“.

Šiais metais klausytojų laukia dviejų pasaulinio garso sopranų gala koncertai: rugsėjo 18-ąją LNOBT scenoje dainuos kone visus žymiausius operos pasaulio apdovanojimus pastaraisiais metais susiėlavusi A. Grigorian, o gruodžio 20-ąją – Visagine užaugusi, o dabar itin sparčiai savo tarptautinę karjerą vystanti rusų solistė Olga Peretyatko.

Teatro vadovai sako, kad užsienio svečių bus daugiau, ir ne tik minėtose premjerose, tačiau ir anksčiau statytuose spektakliuose. Matysime nemažai lietuvių dainininkų ir dainininkių, su kuriais susipažinti Lietuvoje labai reta galimybė.

LNOBT 101-ojo sezono repertuare išvysime ne tik premjeras, bet ir keletą sugrįžimų: po ilgesnės pertraukos žiūrovai turės galimybę pamatyti G. Verdi operos „Ernanis“ bei Jacques Fromental Halévy operos „Žydė“ spektaklius.

„Noriu pasakyti, kad anksčiau šiame teatre pirmenybė būdavo teikiama žymių užsienio orkestrų koncertams, o mes siekiame pristatyti publikai garsiausius pasaulio operos solistus. Nes esu įsitikinęs, kad operos menas negali egzistuoti be gerų balsų: jei nėra gerų solistų, nebus ir tikros operos. O Lietuvos publika neabejotinai nusipelno girdėti garsiausius pasaulio dainininkus“, – pabrėžė LNOBT generalinis direktorius Jonas Sakalauskas.

Nukelta į 7psl.

Spaudos konferencijoje pristatytas itin daug žadantis 2020–2021 metų jubiliejinis šimtas sezonas.

Lauryno Meškutavičiaus nuotr.

Smagūs atradimai Vilniuje ne itin smagiame kontekste

Misionierių bažnyčios bokštai.

Astrida Petraitytė

Net ne vieną dešimtmetį gyvenantys Vilniuje dar gali turtėti ne tik žiniomis apie mūsų sostinę, bet ir akivaizdžiais atradimais – bent aš tikrai turiu vilties aptikti ne vieną nežinotą kampelį (pageidautina – žavų, bet, žinia, visaip gali nutikti).

Iš štai maloni naujiena – Kūdrų parkas, gamtos kampelis mieste, tiesa, šiek tiek jo nuošalėje, jau už Senamiesčio ribos, Užupio prieigose... Atradimas net susigėsti privertė: gi šalimais būta, nors ne taip dažnai, bet va, Tymo turgelis tikrai žinotas – o už jo žalioji kalvelė, į kurią niekad nesigundžiau kilti, pasirodo, yra romantiška žalioji erdvė, nusagstyta keturiomis kūdromis, o jungtys tarp jų – tilteliai – malonių promenadų viziją sukelia, o paukščiai – ir gerai pažįstamos antys, ir mažiau pažįstami sparnuočiai sutūpę tai ant link kūdros nusvirusio medžio, tai pakūdrės žolėse – „laukiniškumo“ iliuziją sukuria...

Susiruošiau ne šiaip pavaikštinėti – socialiniuose tinkluose buvo paskleistas kvietimas į Misionierių sodo/Kūdrų parko projekto aptarimą: kvietė visuomenininkai, projektą pristatyti žadėjo Savivaldybės atstovai...

Taip, aktyvus pastarųjų metų viešųjų erdvių „gerinimas“ ne tik sostinėje, bet ir mažesniuose miestuose miesteliuose yra tas nesmagusis kontekstas – gi jau prigijęs „trinkelizacijos“ terminas (kai trinkelėmis, plokštėmis padengiamos žaliomis buvusios aikštės, natūralūs takai, neretai iškertant „trukdančius“ medžius). Štai, tarkim, kas akivaizdžiai, o kas tik nuotraukose ne taip seniai regėjome po „rekonstrukcijos“ Zapyškio bažnyčią apsupusią betono dykrą, štai pateikiamas Vilniaus Vokiečių gatvės atnaujinimo projektas – pėsčiųjų zonoje irgi domiuojant „trinkelėmis“ (apie p. mero „smėlio dėžės“ žaidimus šikart nekalbame). Ir ne tik aikštės, gatvės, takai neramina neabejingus miesto istorijai, šandienos situacijai ir ateities perspektyvoms – bet kurio miesto, bet šiuo atveju kalbame apie sostinės statusą per šimtmečius nešantį Vilnių...

Iki Tymo turgelio atkakau anksteliau, norėdama ir savarankiškai atrasti, apžiūrėti tajį Kūdrų parką. Žinoma, žvilgsnis pirmiausia kilo aukštyn, į ant kalvos (Subačiaus gatvėje) stūksančius Misionierius: galima sakyti „puikiuosius“, galima ir – „nelemtuosius“; pirmu atveju turėsime galvoje Misionierių bažnyčią, pro medžius išnyrančius jos bokštus, antruoju – neseniai kaimynystėje atsiradusį, kone prie šio architektūros paminklo prigludusį daugiabučių kompleksą, gražiai jo projektuotojų įvardintą „Misionierių sodu“, miestiečių vadinamą „stiklainiais“ (ar dar aštriau). Prieš juos aktyvieji visuomenininkai irgi kilo į mūšį, nekart piketavo, rašė raštus – veltui...

Gal ir ne visai veltui – gal vis dėlto savivaldybės tarnautojai, turintys įgyvendinti „gerinimo“ projektus, šiuos protesto balsus išgirdo, gal susivokė, kad jų „geri darbai“ be atgarsio neliks... Nes-gi: jau susirinkus nemažam aktyvistų būriui, renginį „atidarius“ organizatorei Agnei Mažulienei, jau šio parko rekonstrukcijos planus išskleidus savivaldybės atstovams, kalba pradėta nuo to, kas iš šio plano nebus įgyvendinta – taigi nuo atsitraukimo žingsnių: nebus laiptų, dėl kurių būtų kertami medžiai – nusileidimas nuo Subačiaus apžvalgos aikštelės bus įrengtas atvirame šlaite ir pan. Savivaldybei atstovavo vyr. architekto patarėja Rūta Matonienė, kraštovaizdžio ir želdinių specialistai Vaiva Deveikienė bei Linas Ūsas, matyt, ir kiti.

Sakytą: Kūdrų parkas – Misionierių sodų dalis (gal ne namų kvartalas, o visa architektūrinė-gamtinė erdvė turėta galvoje?); projektas laimėjęs skelbtame konkurse, o tvarkymo idėja rutuliota nuo 2011-ųjų. Apželdinimo specialistai akcentavo: bus sutankinta želdinių, rasis obelių sodas, veja pajvairinta užsėjant plotelius kitais (Lietuvai tradiciniais) žolynais. (Kalbėta ir apie kažkokius „daržus“, kuriais disponuosianti bendruomenė... Ėmus krebždėti šio parko priklausomybės klausimui ir teiravausi, kaip pašalietė, atsibeldusi iš kito miesto krašto: ar tai kaimyninės bendruomenės, ar miesto parkas? Atsakytą: miesto; tikslinta: gamtos mylėtojų bendruomenės...)

Pasisakymuose vėrėsi visai maloni – žalia – vizija, kurios įkūnijimo, regis, ir siekia „bendruomenė“. Protesto balsai girdėjosi prieš numatytas vaikų žaidimų aikšteles, tuo labiau – prieš neįvardintą, bet kabančią „komercializaciją“ (lauko kavines su staliukais, apšėtais alaus gėrėjų). Aiškiausiai nuskambėjęs pageidavimas: tiesiog tvarkyti, prižiūrėti parką (štai tvenkiniai kai kur apmauroję, reikia valyti), o palikti gamtos kampelį be jokių „priedų“. Net romantiškasis variantas pasiūlytas: nereikia apšvietimo – čia gražu naktyje į žvaigždes žiūrėti... Organizatorių pakvietė ornitologo Gedimino Petkaus kalba, ko gero, ne tik man Kūdrų parką pakėlė į kitą – ypatingos vertės – lygmenį. Jis išvardijo gausybę čia įsikūrusių paukščių, daugelis jų reti – esantys ar

Viena iš Kūdrų parko kūdrų

neseniai dar buvę įrašyti į Raudonąją knygą; štai dieji ančiasnapiai, laukiai, net kormoranas regėtas, o naktimis susirenką šikšnosparniai... Paukščių žinovas pažadėjo, kad Ornitologų draugija mielai talkintų šį Kūdrų parką visuomenei pristatant – galima būtų įrengti informacinį stendą apie šios ekosistemos vertingumus...

Kaip bendruomenės atstovas (gyvenęs Užupyje) pasisakęs Seimo narys Mantas Adomėnas formulavo ne tik aštriai, bet ir racionaliai; jo iniciatyva buvo suformuluoti (dabar jau socialiniuose tinkluose paskleisti) reikalavimai:

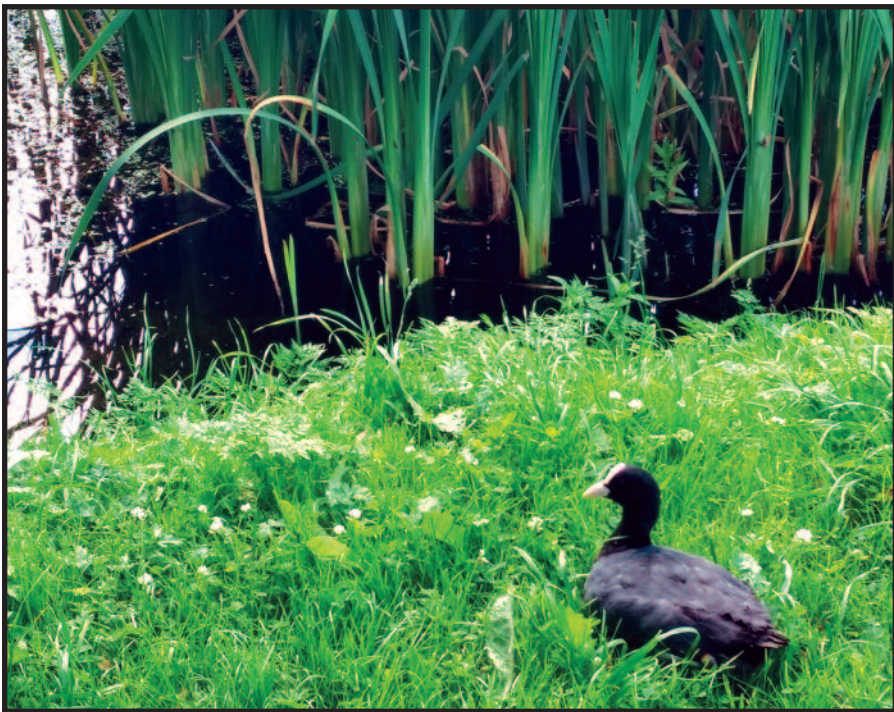
1) palikti kaip įmanoma nepalietą dabar gyvuojančią ekosistemą su natūraliais takeliais, esamais medžiais ir kūdrų augmenija, tik tausojančiai ją prižiūrint;

2) apsodinti medžiais naujus Misionierių tvartų (aka olandiškų šiltnamių) statinius [t.y. „Misionierių sodo“ statinius – A.P.], kad kaip galima mažiau g dintų slėnio vaizdą;

3) sutankinti augmenijos skydą nuo triukšmingos Maironio gatvės. (Žr. M. Adomėno FB.)

O aktyvios visuomenininkės, vienos iš renginio organizatorių Jekaterinos Lavrinec siūlymu sudaryta grupelė, „palaikysianti ryšį“ su savivaldybe (galima suprasti: ir darysianti projekto vykdytojams spaudimą, kad Kūdrų parkas liktų gamtos kampeliu).

Nueidama mintijau: mielai sudalyvaučiau ekskursijoje po šį parką su ornitologu (ar šiaip gamtininku), neišmanėlei praverstų artimesnė pažintis su kūdrų gyventojais – įstabiaisiais paukščiais.

Kūdrų parko gyventoja

„Keliantys muzikantai“ – trijų šalių meno ir muzikos mylėtojams

Algis Vaškevičius

Per Lietuvą keliauja unikali paroda „Keliantys muzikantai“, surengta trijų valstybių – Lietuvos, Norvegijos ir Vokietijos menininkų pastangomis ir pristatanti trijų garsių šių šalių kompozitorių – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911), Claros Schumann (1819–1896) ir Edvard Grieg (1843–1907) kelionių maršrutus ir kasdienybę. Visus šiuos tris muzikantus jungė Leipcigo miesto aplinka, be to, jie gyveno panašiu laiku.

Keliantį parodą apie keliančius muzikus paruošė tarptautiniame projekte „Europos muzikos takai“ ir nacionaliniame kultūros kelio projekte „Čiurlionio kelias“ dalyvaujantys M. K. Čiurlionio namai. Traukinių stotis – vieta, kurioje prasidėdavo ir pasibaigdavo daugelis XIX a. – XX a. pr. menininkų kelionių, būtent todėl ši paroda ne viename mieste pasitiko ir dar pasitiks traukiniais keliaujančius žmones.

„Ši paroda siekia per trijų muzikų – E. Grieg, M. K. Čiurlionio ir C. Schumann – istorijas supažindinti žiūrovą su tuo, kaip XIX a. žmonės keliavo. Šiandien sunku ir įsivaizduoti, kad Norvegijoje nuo Bergeno iki Oslo E. Grieg koncertuoti keliavo savaitę.

Paroda iliustruoja, kokios sudėtingos kartais galėjo būti kelionės pas klausytojus. Taip pat labai įdomu, kad, lygindami trijų muzikų kelionių maršrutus, suprantame, kiek nemažai iš tiesų daug keliavo ir pamatė ir M. K. Čiurlionis“, – pasakojo M. K. Čiurlionio namų vadovas, pianistas Rokas Zubovas.

M. K. Čiurlionis 1901–1902 metais tobulinosi Leipcigo karališkojoje konservatorijoje, kur pas prof. Carl Reinecke studijavo kompoziciją, o pas prof. S. Jadason – kontrapunktą. Tuo metu jis pradėjo nuo-

Paroda Kauno geležinkelio stotyje pristato keliaujančius trijų šalių garsius muzikantus.

A. Vaškevičiaus nuotr.

trukdavo itin ilgai, ir nors tai būdavo itin jaudinančios kelionės, jos labai išvargindavo kūrėjus. Jiems dažnai tekdavo ne tik padengti dideles kelionių išlaidas, bet susimokėti ir kelių, o pasienyje – ir muitinės mokesčius.

Be to, tekdavo dar susidurti ir su piktais nusiteikusiais vadeliotojais, kurie neleisdavo vykti namo su didesniu nei 15 kilogramų svorio bagažu. Savo dienoraščiuose šie kūrėjai aprašo „baisius kelionių vargus“, kuriuos patyrė nukeliaudami daugiau nei 10 tūkstančių kilometrų per metus.

Paroda „Keliantys muzikai“ savo kelionę po Lietuvą pradėjo dar prieš pat karantiną – pirmieji Lietuvoje ją pamatė vieno iš M. K. Čiurlionio miestų, Varėnos, gyventojai, vos po kelių dienų – ir vilniečiai. Paroda ir ją lydėjusi programa buvo sutikta su dideliu susidomėjimu, deja, dėl karantino teko padaryti pertrauką, o organizatoriams pergaltoti parodos eksponavimo datas. Dabar vėl atsirado galimybė susipažinti su „Keliantiesiems muzikantais“.

Po kelių mėnesių pertraukos paroda pristatyta kauniečiams – ji eksponuojama Kauno geležinkelio stotyje. Čia išradinai išdėlioti stendai, kuriuose išsamiai pristatytas kiekvienas iš šių trijų kūrėjų, aprašyti jų koncertinių kelionių maršrutai. Nuo kelioninių lagaminų, iki prisiminimų iš kelionių dienoraščių – visa tai gali išvysti šios keliaujančios parodos lankytojai. Paroda anksčiau jau buvo pristatyta Vokietijoje, o liepą savo kelionę tęs ir Norvegijoje.

Ši paroda Lietuvoje keliauja ir per visus Čiurlionio kelio miestus, glaudžiai bendradarbiaudama su Lietuvos geležinkeliais bei Čiurlionio kelio partneriais Varėnos, Druskininkų, Vilniaus, Kauno, Plungės, Rietavo ir Palangos savivaldybėse.

Atidarymo birželio pradžioje metu geležinkelio stotyje parodyta muzikinė-kultūrinė programa „Štai, Čiurlionis!“, kurią paruošė pianistų Sonatos ir Roko

Zubovų duetas bei aktorius Ridas Jasiulionis. Programos metu keliaujančių muzikų ir M. K. Čiurlionio amžininkų kūrinius atliko abu pianistai, o aktorius R. Jasiulionis dalijosi pačių menininkų ir jų artimųjų prisiminimais apie kelionių kasdienybę.

Tiesa, gyvai stebėti pasirodymą, laikydamiesi visų saugomo priemonių, tuo metu galėjo tik keleiviai, tačiau visi norintys turėjo galimybę žiūrėti tiesioginę atidarymo transliaciją projekto „Europos muzikos takai“ Facebook paskyroje.

„Kai prieš dvejus metus planavome Lietuvos, Vokietijos ir Norvegijos partnerių bendrai rengiamą parodą „Keliantys muzikai“, kuri kovo pradžioje pasiekė Lietuvos miestus, netikėjome, kad uždarysienų Europoje ji įgaus netikėtus naujus turinio aspektus. Paroda, kurioje pristatyti XIX a. pabaigos po Europą keliausių muzikų C. Schumann, E. Grieg ir M. K. Čiurlionio kelionių vargai, džiaugsmas ir aplinkybės, suskamba kaip neblėstantis siekis keliauti, dailintis savo muzika, atrasti naujus kūrybinius horizontus, rezonuoja dar garsiau.

Daugelis galime asmeniškai tapatintis su tu muzikų išgyvenimais ir patyrimais. Savo kelionėmis šie muzikai kūrė vieningą Europos kultūros erdvę, kuri šiandien vėl tampa mūsų tikslu, daug įtampų ir klausimų keliančia, nelengvai įgyvendinama vertybė“, – apie naujas konteksto įgalintas parodos prasmes kalbėjo pianistas, M. K. Čiurlionio provaikaitis R. Zubovas.

Paroda „Keliantys muzikai“ ir toliau keliauja per Čiurlionio miestus – liepą ją galės pamatyti Šiaulių Druskininkų meno mylėtojai, rugpjūtį paroda bus eksponuojama Rietavo kultūros centre, buvusioje Rietavo Oginskių dvaro karietinėje taip pat Klaipėdos geležinkelio stotyje, Palangoje, rugsėjį – Plungės Žemaičių dailės muziejuje buvusiuose kunigaikščių Oginskių dvaro rūmuose.

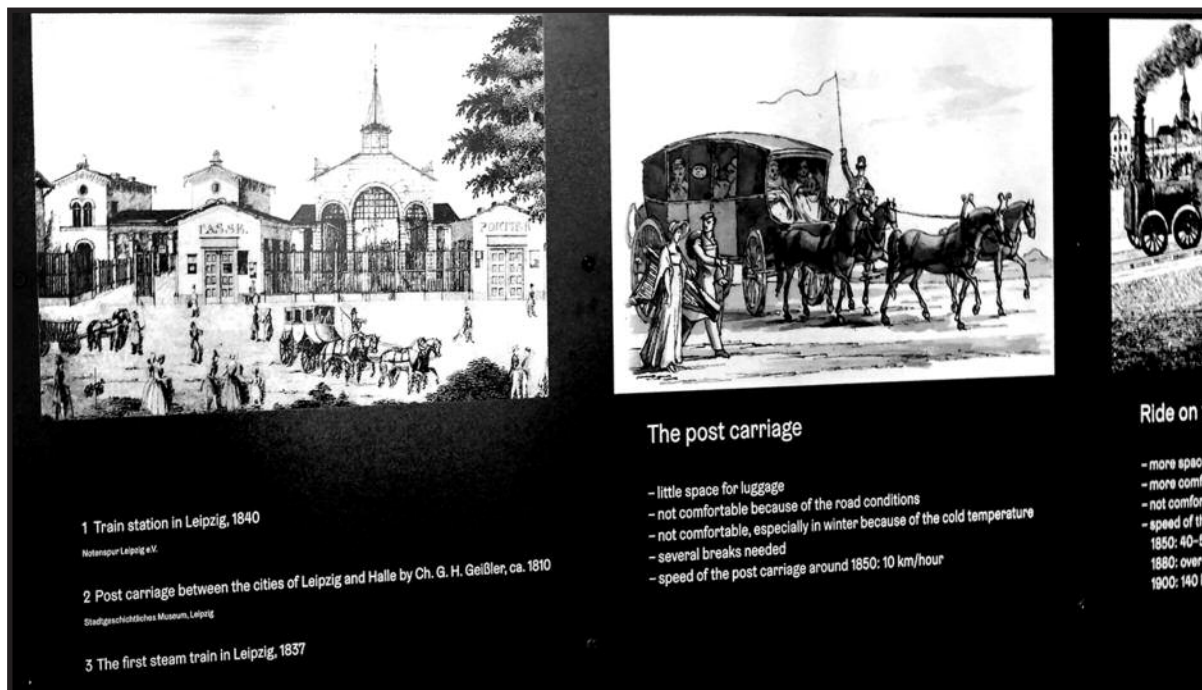

sekliai kurti muzikinius neoromantinius kūrinius. Leipcige, kuris buvo stambus Vokietijos kultūrinis centras, Čiurlionis visapusiškai lavinosi, skaitė filosofijos raštus, lankėsi muziejuose, operose. Būtent šiuo laikotarpiu sukurtas vienas garsiausių M. K. Čiurlionio muzikos kūrinių – simfoninė poema „Miške“. Manoma, kad greičiausiai Leipcige Mikalojų patraukė ir dailė.

Norvegijos Bergeno mieste gimęs E. Grieg 1858 m. susipažino su legendiniu Norvegijos smuikiniu Ole Bull. O. Bull pastebėjo jaunuolio talentą ir įtikino tėvus išsiųsti jį į Leipcigo konservatoriją. Joje E. Grieg daugiausia dėmesio skyrė fortepijonui. Jam nepatiko konservatorijos disciplina, tačiau mokslai, kuriuos jis Leipcige baigė 1862 metais, sekė gerai.

C. Schumann taip pat glaudžiai susijusi su Leipcigu – jos tėvai jauną dukterį išsiuntė mokytis smuiko, muzikos teorijos, kompozicijos pas geriausius mokytojus Leipcige, Dreždene ir Berlyne. Po savo vedybų su kompozitoriumi Robertu Schumannu 1840 metais Clara įsikūrė Leipcige ir ten gyveno iki 1844 m., kai dėl R. Schumanno sveikatos persikėlė į Dreždene.

Šių kompozitorių koncertiniai turai karietomis, rogėmis, burlaiviais, traukiniais ir garlaiviais

Atsivėręs pasaulis

Ištrauka iš: Astrida Petraitytė. *Algirdas. Iš Kauno. – Antroji knyga: Kuriant valstybę* – Vilnius: Homo liber, 2017

Dar, berods, prieš Kovo 11-ąją Algirdui netikėtai išpuolė kelionė užsienin – prieš metus kitus net pasvajoti nebūtų drįšęs: ims ir atsivers jam „kapitalistinis pasaulis“! Bet nutiko taip, kad numatytasis žmogus išvykti kažkodėl nebegalėjo ir – į Suomiją, į Žaliųjų gamtosauginį renginį, Sąjūdis išsiuntė Algirdą Patacką. Taip jis pirmąkart įkėlė koją į Vakarų. Kelionė į ten nebuvo tokia jau lengva – reikėjo pirmiausia važiuoti į Taliną, po to per naktį keltu. Bet – uoste buvo pasitiktas, žvilgsnį maloniai traukė įlanka ir salos... Pirmas užplūdęs išpūdis: ramybė! Netikėta – lyg naujas, nepatirtas jausmas.

Lyg manyje būtų atsileidusi spyruoklė – kurios net nejaučiau... Ne tai kad dingio baimė – jos ir anksčiau tarsi nebuvo, bet pirmąkart nuo vaikystės manyje atsileido spyruoklė. Ir liko tik ramybė – laimė...

Taikus vaizdas: šviesos, laiveliai, salos. Algirdas bandė pasitikusiems suomiams tai nusakyti, tik jo anglų kalba nebuvo sklandi, o tų išlepusių vakariečių receptoriai – tokiems niuansams pagaulūs... Algirdas bandė jiems įkalti: nežinot, ką jūs turit – tai yra laisvė!

Jau signataru ir parlamentaru – ne vienos kancencijos – tapus, išvykų užsienin nutikdavo neretai – vienos oficialios, atsakingos, kitos pusiau oficialios, rizikingos, trečios – pažintinės ar net pramoginės...

Italiją aplankyti teks ne vienąkart.

Štai jau 1990-ųjų rudenį (spalio 4–14) Krikščionių darbininkų-Taikos šalininkų kvietimu jis dalyvavo Taikos žygyje Perudža-Asyžius. Žygio išvakarėse – konferencija, kurioje ir Patackas perskaitė paskaitą „Šv. Pranciškus ir Lietuva“. O jau traukiant vaizdingu ir šventu maršrutu, nemaloniai nustebino, kad šioje keliasdešimtūkstantinėje eisenoje jei ir nedomina, tai toną davė kairuoliškos grupuotės – trockistai, maoistai ir panašaus plauko rėksniai (jų tūžmingi protestai prieš NATO – tąjį saugos bastioną, į kurį kryo visų Lietuvos nepriklausomybininkų akys, tikrai turėjo žėisti Algirdą). Bet ir malonių netikėtumų patirta – štai išvydo grupelę su lietuviškom trispalvėm, tad susibūrę Asyžiaus merijoje galėjo prisistatyti kaip Lietuvos delegacija. Algirdas, žinia, ir viešuose susibūrimuose būtų norėjęs išrežti kalbą apie Baltijos šalių Laisvės reikalą – ne, neteko („kairieji yra kairieji“, su pašaipiu apmaudu įvertins).

Po šio piligriminio – nors ir su nemalonių politiniu atspalviu – žygio Algirdas turėjo galimybę il-

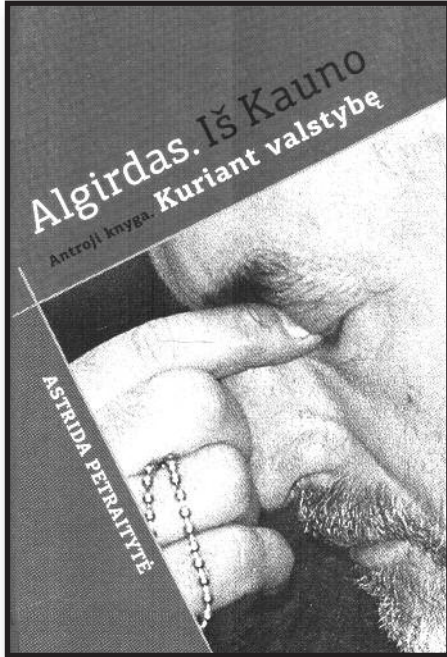
gėliau stabtelėti Romoje, lietuviškojoje salelėje. Gatvelėje Via Casamonferata dvi pilaitės viena priešais kitą – vienoje išikūrusi Šv. Kazimiero Popiežiškoji kolegija, kita – Villa Litvana, pensionas ar viešbutukas, kuriame ir Algirdas apgyvendintas. Tu-

rėjo galimybę pabendrauti su Kaziu Lozoraičiu, šiam tarpininkavus – ir su Italijos-Lietuvos draugijos pezidentu Andrea Damilano. O vakarais terasoje neoficialiai bendrystei susiburdavo grupelė lietuvių (štai Romoje besistažuojantys jauni kunigai pranciškonai Edmundas Atkočiūnas ir Sigitas Jurčys...). Žinoma, neatsisakė galimybės bent keletąkart padirbėti Vatikano radijuje – ne tik naujausias Lietuvos aktualijas perteikė, bet ir Mindaugo Tomonio atminimą pagerbė (turėjo skaudėti tą datą – 15 metų nuo šio kilnaus ir tiesaus bičiulio tragiškos žūties).

Ne visad ir seimūnų kelionės į atsivėrusius Vakarų pirmaisiais nepriklausomybės metais būdavo komfortabilios. Juk ir važiuodavo anų laikų „liuksusu“ – smirdančiais vengriškais „Ikarusais“, prisikrovę vandens bidonų, maišus duonos, kartkartėmis išgyvendami kokį smulkų kelioninį nuotykių, pavyzdžiui, nuleistą padangą... Paskui tos kelionės gludinosi, darėsi patogesnės.

Vienoj tokioj, ne itin parlamentariškoj išvykoj į Italiją ir Algirdas kartu su dukra Egle sudalyvavo. (O ji įsireš atmintin kaip viena ryškiausių patirčių – tarsi skanaudamas sodrias detales, skubės perteikti šią išvyką, jau gyvenimo saulėlydyje...)

Algirdas buvo apsiėmęs pagloboti į užsienines gastroles susiruošusį marijampoliškio jaunimo chorėlį. Kaipgi – choras prie bažnyčios besiglaudžias (brandintas sumanymas Marijampolėje kurti bažnytinio muzikinio meno centrą, gal net vargonų dirbtuves, tad, idėjai jau išgaravus, šiame mieste šiaip ar taip buvo susibėgę nemažai vilniškę Konservatoriją baigusio jaunimo). Choras, kurio dauguma narių turėjo aukštąjį muzikinį išsilavinimą, pakankamai profesionalus, užmezgė ryšius su italais, o šie, kaip žinia, nors ir mažų miestelių gyventojai, gerą muziką supranta ir vertina. Montanjana, šiaurės Italijos miestelis, pakvietė marijampoliškius pakoncertuoti. Juk visai netoli Petrarco gimtinė! – prie visų besisviečiančių išvykos privalumų Algirdui prisideda ir šis, nors ir pajuokauja, kad šiose gastrolėse jis – nelyg generolas vestuvėse. Juk pasaulis yra ką tik išgirdęs apie Lietuvą, visas Baltijos šalis, dar visiems rūpi, kaip ten klostysis tų neklažadų, iš Gorbačiovo perestroikos pasityčiojusių, reikalai.

Bet kelionės nekomfortabilumas visai smagus – jei taip keleriais metais vėliau, Algirdas manytų, kad neįmanoma taip į užsienius dangintis: susispaudus, šonu pasisukus... O juk į visai neseniai į atsivėrusius Vakarų patekus vaizdai akis raibina, dar labiau – Algirdas puikiai įsivaizduoja – raibintų, jei jų autobusus taip greit nelėktų pagyrimo verta autostrada... Štai jie jau iš Austrijos per Alpes savuoju „Ikarus'u" skrisite skrenda link Italijos, o kelias kalnuose – tai smen-

ga į tunelį, tai driekias tiltų (prie B. Mussolinio italai sugebėjo kalnus „pragrauzti“), autostradai tęsiantis nuo sienos iki pat Romos. Bet šitaip lėkdamas – tarsi lėktuvu – beveik nematai pačios Italijos. Žymiaisiais miestais pasigrozėti jiems neteko, visi – štai ir Florencija – lieka nuošaly, autobusus dumia, kalnų vaizdai akyse mirga. Algirdui, žinia, toks greitis ir tvarkingas kelionės tikslingumas ne prie širdies, jis jau garsiai ima protestuoti: reikia ir į šoną pasukti! Galiausiai vairuotojas signalo žodžiu nusileido, jie išsuko iš autostrados ir tuoj prieš juos atsiveria upelis, tikrai ne lietuviško lėnumo – tarsi žydro vandens lava srūtų balto marmuro krantuos. Tuoj išbirus iš autobuso į juos dvelkteli – kone kristolinio skaidrumo kone ledinis vanduo, o ir mėlynumas

neišpasakytas. Bet čia jau Patackas neliks savo šaunumo nepademonstravęs – kas jam, sportininkui, plaukikui, gelias vanduo! Žinoma, ir kiti ne iš kelmo spirti, mėgaujasi kalnų upės, ištekančios iš ledynų, gaiva.

Lyg ir atsigaivinta, bet netrukus ir vėl kaitra ima dusinti. Dabar autobusus keletą valandų darda lyguma, o joje – nė vandens balutės nematyti. Pietų pertraukėlei sustojama pievoj, prie kukurūzų lauko. Algirdas bendrakeleiviams pasigiria savo patirtimi: jo „melioratoriaus akis“ sako, kad čia turi būti vandens – apsuptas kalnų didžiulis slėnis, o kas, jei ne upelis, jį išgraužė... Dairosi visi akis išplėtę – nė ženklų. Bet negi Algirdui ambicijos leis ramiai užkandžiauti – nujausdamas džiugaus triumfo šlovę, tylomis pasitraukia pasivaikštinėjimui... Ir štai kiek paėjėjęs – upelis, brūzgynais ir vijokliais apaugęs, tarsi tuneliu teka, vaizdas lyg iš Dorė graviūrų. Bet pamatysi tik visai arti priėjęs. Nelabai kas juo patikėjo, kai grįžęs apskelbė žinią ir pakvietė maudynėn. Vis dėlto ir dukra, ir dar keletas panaičių nusekė paskui jį – Algirdas iš malonumo galėjo tik salti! Ir vandens gaimumas (nors jo tik iki kelių), ir pusnuogių nimfų grakštumas žvitrumas, nardymo tarp tų susivijusių gebenių žavesys!

Tęsinys kitame numeryje

LNOBT sezonas

Atkelta iš 4 psl.

Rugsėjo 23 d. teatre vyks tarptautinio Virgilijaus Noreikos dainininkų konkurso finalas, kuriame pasirodys operos žanro ateitis – geriausiai pirmuosius konkurso turus įveikę perspektyvūs solistai. „Šio koncerto išvakarėse – rugsėjo 22-ąją, kai profesorius V. Noreikai būtų sukakę 85-eri, teatro balkone bus iškilmingai atidengtas jo memorialinis biustas“, – atskleidė J. Sakalauskas.

Jau minėtame liūdname sezono uždarymo spektaklyje be žiūrovų buvo parodytos ištraukos ir iš baletų. Pirmiausia – ištraukos iš būsimo šio sezono premjerinio klasikinio baletų – A. Adamo „Žizel“. Premjera turėjo įvykti gegužės paskutinėmis dienomis, tačiau dėl visiems gerai suprantamų priežasčių nuo rugpjūčio 12 dienos iki spalio 3 dienos bus parodyti aštuoni spektakliai.

Kitų metų kovo 25, 26 ir 27 dienomis baletų meno gerbėjų lauks dviguba premjera: savo naujus vienaveiksmius spektaklius pristatys iš LNOBT baletų meno vadovo posto pasitraukęs

Praėjęs LNOBT sezonas užbaigtas liūdnei – salėje nė vieno žiūrovo.

L. Meškutavičiaus nuotr.

Krzysztof Pastor ir jo pareigas netrukus perimsiantis Martynas Rimeikis. Pastarąjį naujam choreografiniam darbui įkvėpė garsusis Igorio Stravinskio „Šventasis pavasaris“, o K. Pastorą – Arnold Schönberg „Pragiedrėjusi naktis“.

„Baletų repertuare stengsimės išsaugoti klasikinio ir šiuolaikinio baletų balansą. Klasika yra

mūsų teatro trupės stiprybė, tačiau ne mažiau dėmesio norime skirti naujų šokio formų paieškai“, – žada M. Rimeikis, neslepiantis, kad „Šventajame pavasaryje“ atsispindės COVID-19 pandemijos metu patirti išgyvenimai.

Belieka tikėtis, kad pasaulinė viską griauanti pandemija į Lietuvą nebesugrįš.

Renata Šerelytė

LELIJŲ REKVIEM

BALTOSIOS

Sena meilė nerūdija, sako liaudies išmintis, o liaudis visuomet teisi, nors ir kokią kvailystę sakydama.

Ir kai antrą valandą nakties pasigirsta žvarbus beldimus į duris, žinau, kad tai beldi tu, mano pirmoji meile.

Styrai po nakties baldakimu, išsiuvinėtu auksinėmis butelių etiketėmis, ir glotnius tavo kaulus ėda ne rūdys – sausra.

Palauk, valandėlę palauk – tuoj nubėgsiu į vonią, pasiimsiu depiliavimo priemonės!..

Tu iškart nuliūsti ir sakai, kad meilės jaudulį geriau numalšins odekolas. O gauruotos moterys tau nebaisios – tu esi stoikas ir myli visus gyvūnus.

Mūsų gyvenimas skaistus ir baltas kaip celiuliozė, kuždu, o tu niūriai atitari: vadinasi, baisiai sprangus.

Ir kodėl tu ne lelija vis besiplečiančioj kapinių visatoj, nekalta kaip panelės piršteliai balta lelija?..

TIGRINĖS

Vaikystėje svajojai būt mokslininkas ir išradėjas, betgi dabar net apie naminės vairo technologijas nelabai ką nutuoki, tik godžiai seki kapsinčius lašus.

Dar norėjai būt tigrų tramdytojas – bet dabartės net žmonos nesutramdai, ji dažnai apskaldo tau žandus, vaikštai mėlynas kaip debesis.

Ir kodėl tu ne lelija rupioje panamio dirvoje, oranžinė tigrinė lelija?..

KARTUVIŲ LELIJOS

Mūsų seneliai ir protėviai – girtuokliai ir paka-ruokliai, jei tai nebūtų nuodėmė, galėtų vadintis tradicija. O jei kartųsi prieš tai nepadegę tvarto ir neprimušę vaikų, jau būtų panašu į kultūrą!..

Ir kadangi tu nežinai, ką pasakė Sent-Egziuperi, nes sulig pirmais jo žodžiais užmigdavi, aš priminsiu: svarbiausia – ryšys, jungiantis žmogų su žmogumi.

Ir jeigu tu manysi, kad tas ryšys – virvės kilpa, klysi. Tai – instinktas, kurio vedama lenkiuosi tavęs nuskinti.

Nes tu – lelija, šaukianti mandragoros balsu, vos sultingas stiebas atsидuria tarp mano vylingų pirštų.

AMONIAKO LELIJOS

Vos tik ganyklose pasklisdavo baisus amoniako dvokas, žinodavau, kad tu kažį kur netoli. Laistai kolūkio laukus su žarna iš ilgos cisternos, keldamas iš nuoalpio pavargusią komunizmo šmėklą.

Tai ji, ne kas kitas, palikdavo nurudusiose pievose didelius chaki spalvos blynus, kurių užsitraukusią plutą pralaužus trykšteli skysta smirdinti pliu-rė ir aptaško kojas.

Toji šmėkla taip ilgai dvėseliojo šalia mūsų, mažai tepalikdama vietos, kad neįliptum į karvašūdį, jog net suformavo naują romantikų kartą.

Ne su *Denim*, ne su *Kenzo* ir ne su *Hugo Boss* kva-pais asocijuojasi jai virpulingas meilės laukimas. Ne smilkalais ir ne mira – amoniaku tvoskia lelijos, fatališko meilės siaubo kupinas jų aromatas, pranašaujantis tuoj išnirsiančias raudonas šmėklos akis.

CIGAREČIŲ GĖLĖS

Geriausios eilėraščių klausytojos – tamsios vidurnakčio obelys, jos net neištartą žodį į savo gelmes pasiims.

Visiškai nesvarbu, kad tas žodis – apie revoliu-

Didžioji varnalėša.

Nuotrauka iš interneto

cijos vadą, jis tik plyksteli raudonai virš juodo vandens. Kaip žiežirba, išspjauta tavo lūpų.

Juoda lelija – ta gelmė, tavo siela, nuo piestelių, užgautos nematomo drugio, pakyla viršun žiedadulkės.

Visos eilėraščių knygos, kurias tu vartydavai, smirdėdavo *Prima*, kaip gėstančios cigarečių nuorūkos šviesdavo neskaitytos eilutės. Būtum gimęs prieš šimtą metų – suktum iš jų suktines.

Pilko popieriaus gėlė, tabako sunkaus lelija.

Prisiglaus prie krūtinės tau rentgenas kaip pasenus žmona.

ŽIEDAI PO BRIEDŽIŲ KOJOM

Kai laistei ganyklą amoniaku, per televizorių nerodė *Discovery* – geltonos beprotybės siausme poruojasi antilopės, o elniai baubdami susiremia ragais, ant kurių sustatyta visatos architektonika. Ką bekalbėt apie liūtus, raganosius ir gorilas!.. Koks beprotiškas seksas!.. Kokia pornografija!..

Vietoj to ekrane pasirodydavo juodas baltas Brežnevas, panašus į pandą, ir pasidarydavo aišku, kad tarybiniai žmonės dauginasi pumpuravimo būdu. Gal dar Mičiurinas bus nagus čia prikišęs.

Bet kodėl gi tu, švelnusai pumpure, nepakludavai visuotinei selekcijai ir elgeisi it koks elnias devyniaragis iš Afrikos glūdumų?.. Skėlei Vyckai į ausį, buteliu užsimojai prieš Vaską, o mane nustūmei į užkrošnį, kad būtų saugiau.

Nejaugi dėl meilės turim kautis lyg žvėrys – ne jau mes ne gėlės, ne Viešpaties slėnio lelijos?..

ŠACHTŲ LELIJOS

Šiurkšti epocha, atšiaurios ir mūsų sielos, geriančios vandenį iš gilių aistros šulinių.

Ilgai trunka kelionė kūno žemėlapiu, bet per greitai atrandamos salos, aprašoma flora ir fauna, ir kūnas staiga lieka tuščias – nei paukščių, nei žvėrių.

Gėlės pakelia sparnus į tviskančius tolius, į sėklas pavirsta žuvys, ir jaučiame karštą ugnies pėdsaką, kurį palieka mums ant kaktos paukščiai dievų veidais.

Plyti kūnas kaip dykuma, sakytum išnuodyta viskas prakeiktais pesticidais, kad neliktų vietos drugelio sparnui trapiam.

Tik metalų gyslos iščių gelmėj, tik anglis, gal dar dujos. Ir ne meilės gėlių vainikas, o pjautuvas pakklėj.

O man šviečia pragare lelijos, šachtoj šviečia, ir joks velnias stachanovietis kirtikliu jų neįveiks!..

LAUKINĖS RUDOSIOS

Tau žodis *befstrogenas* priminė ne ką kita, o kalėjimo prižiūrėtoją, o *rolmopsai* man – vos atakusius šuniukus, miegančius ant orchidėjų žiedlapių. *Bezé* imdavo sapnuotis, kai pražysdavo alyvos – plazden-davo naktį violetinis tartum kopūsto drugys.

Na ir kam sočiai sovietų epochai šitiek alkio var-dų?..

Vienąsyk prieš pat nosį krautuvėj baigėsi šlapdešrė, grįžau namo verkdam. Ak tu rupūže, tu sto-roji kaimo felčere, kam paėmei visą kilogramą – bū-

tum pusę palikus man!..

O kad tave imtų ir į tą dešrą sudėtų, ir tavo vaikaičiai stovėtų ilgoj eilėj, jos laukdami!..

Kol šito nebus, nebus ir komunizmo, nes kaipgi gali imti viską, neduodamas nieko pats?..

Baisūs man visuotinio sočio metai – ateis diena, kai mumis prekiaus. Kas svers mūsų kūno dalis?.. Kas įsuks į šiurkštų vyniojamą popierių kaip į įka-pes ir drėbs ant šalto prekystalio, kad net širdį kažkur tarp sukapotų raumenų suskaudės?.. Ar susilies mūsų trapūs kauleliai, kad ir čiurnomis, ar ką nors šis baikštus prisilietimas dar reikš?..

Ar tebeaugs prie krautuvės tos rudos laukinės lelijos, kantriai laukiančios kraujo lašo, girtos, nelai-mingos laukinės lelijos?..

DANGAUS LELIJOS

Nesaugu tau, mano mielas, po juodu baldakimu, ant kurio – auksinės etiketės butelių, kurių turinys teka ne į gerklę, o kažkur į žvaigždes. Ant kiekvienos žvaigždės stovi po tavo mylėtą moterį, ir jos moja tau kojine, kaspinais ir pereinamosiom gairėlėm, įkaušusios jau gerokai, o tu guli ant lelijų kaip lūšis ir nelaimingas verki.

Neverk – žvaigždė nusileis, ir aš tyliai tau sumurmėsiu, kad ne tik TSRS, ir visatoj jokio sekso nėra.

Tik žvaigždės ir žvaigždės, raudonos ir baltos, milžinės ir neūzaugos, visos seniai ideologizuotos – amerikiečiams su savo popkultūra čia nebėra ką veikt.

Tik tavo mylėtos moterys tą frigidiską erdvę sušildo – tokios trapios, tokios priklausomos – žvilgtelk aukštyn.

Nebeverk, atsikelki lengviau nei migla nuo leli-jų, šitaip kvepia tujos aplink.

Renata Šerelytė *Laukiniai mėnesiai* – Alma littera, 2006

